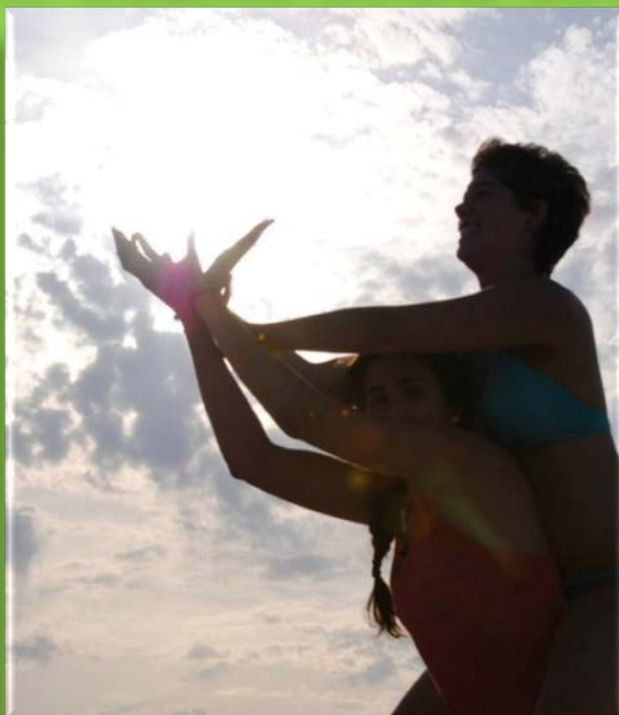


Část 3:

Kolíky.

Dávám všanc svou svobodu.



Třetím krokem je uvažovat společně s mladým člověkem o svobodě.

JÁ a TY spolu navazují vztah a mohou to udělat různým způsobem vzhledem k tomu, že jsme byli obdařeni svobodou. Příběh každého člověka musí být ještě napsán. Svoboda, kterou jsme dostali darem, musí být pěstována, formována a musí dozrávat, abychom – až vstoupí do hry – dokázali udělat něco hezkého z našeho života a z života ostatních lidí, protože po vzoru našeho Stvořitele opravdovou svobodu nacházíme v Lásce.

Nyní se hlouběji věnujme tomu, jak chápeme svobodu, aniž bychom něco považovali za samozřejmost.

Nechceme našim mladým lidem vnucovat nějaké představy, ale naopak chceme, aby ve svých úvahách došli k přesvědčení, že jsou schopni objevit pravdu o lidské bytosti a krásu záměru s ní spojenou.



Zdá se nám samozřejmé, že všichni velmi dobře víme, co znamená svoboda. Když ale o tom začneme uvažovat, uvědomíme si, že jen málokdo ví, v čem opravdová svoboda spočívá.

Co se týče otázky osobní svobody, žijeme uprostřed velmi náročné a agresivní západní kultury, která není vždy schopná předvídat a analyzovat, jak svoboda ovlivňuje společné dobro.

V konzumním a materialistickém prostředí, v němž žijeme, jsme byli zaskočeni – aniž bychom byli schopni reagovat – vývojem nových technologií. Nacházíme se v období, kdy je všechno možné a skoro všechno dovolené. Často ztrácíme orientaci a myslíme si, že jsme svobodní, přitom ve skutečnosti ale svobodní nejsme.

Chceme mladým lidem ukázat, že „být svobodný“ neznámá dělat to, co chci, ale být schopen konat dobro. Pravá svoboda neznámá konat vlastní vůli, jak se mnozí domnívají, ale spíše být schopen darovat sebe sama.

Lidská bytost paradoxně nachází svou pravou svobodu v lásce, chápané jako darování sebe sama s cílem dát život.

1. Postava s provázky. Touha lidstva

„Vdechl mu v chrípí dech života“

(Gen 2,7)

- Proč nás Bůh učinil svobodnými? Bůh zjevuje člověku jeho svobodu, aby jejím prostřednictvím vstoupil do společenství s ním. Tato možnost vyžaduje naši věrnost. Bůh nás stvořil jako rozumné bytosti a propůjčil nám důstojnost osob obdařených iniciativou a ovládáním svých činů. „Pravá svoboda však je nevšední znamení Božího obrazu v člověku. Bůh totiž chtěl člověka ponechat v jeho rozhodování (srov. Sir 15,14), aby svého Stvořitele sám hledal a přimknutím k němu dospěl k plné a oblažující dokonalosti“ (GS, 17; CCC, 1730)..
- Každý člověk je stvořený k Božímu obrazu a má přirozené právo být vnímán jako svobodný a zodpovědný jedinec. Všichni mají povinnost mít úctu ke každému. Všichni mají právo na to být respektováni. Právo na uplatnění svobody je neoddělitelné od důstojnosti lidské osoby (srov. CCC, 1738).
- Naše svoboda je vždy svoboda daná, není možné ji chápat bez ohledu na skutečnost, že jsme se narodili. Bůh nás učinil svobodnými, abychom obrátili svůj pohled k plánu, který je třeba naplnit.
- Existuje Boží povolání, které je vepsáno do těla, a moje svoboda je vždy určitá reakce na Boží hlas. Tělo mi pomáhá, abych přijal svůj život jako Boží dar a odpověděl s vděčností na jeho pozvání k lásce. Být svobodný znamená být schopen přijmout svůj život jako dar od Otce a odpovědět mu s vděčností a láskou.
- Co je svoboda? Svoboda je schopnost zakořeněná v rozumu a vůli, schopnost jednat nebo nejednat, udělat to či ono a sám tak realizovat uvědomělé činy (CCC, 1731). Svoboda znamená otevřenost, ale nejen to; je to nejen volba, ale něco víc. Svoboda znamená především sebeurčení osoby skrze činy. Je to schopnost osoby nakládat se sebou samou a rozhodovat o svém osudu prostřednictvím svých činů (K. Wojtyła).

- „Je to schopnost darovat se“, kterou je možné lépe pochopit, když si uvědomíme, že nikdo není svobodnější než ten, kdo položí život za druhé. Dokonalý způsob ukázal Ježíš. Jedním z nejsvobodnějších činů je rozhodnutí uzavřít manželství. Sdělujeme tím, že se člověk svobodně rozhoduje pro volbu partnera, kterému se daruje. To je v rozporu s eventuální chybnou představou, která tuto volbu chápe jako „omezení svobody“, protože se „zříká ostatních“.
- Jde o „svobodu pro“ v pozitivním významu, na rozdíl od negativního pojetí „svobody od“.
- Každá interpretace pojmu „svoboda“ má nějakou oblast uplatnění a konkrétních zájmů. To, co nás nyní zejména zajímá, je interpretace „osobní svobody“ nebo „radikální svobody“, jejíž význam doplňuje interpretace svobody, která je obsažená v dalších interpretacích, které stručně uvedeme.

1)

- Především se zmíníme o sociální svobodě, kterou můžeme považovat za „svobodu od“, protože je to svoboda, kterou bychom mohli získat pro určité konkrétní prostředí (myšlení, katedry, výchovy...).
- Je to svoboda, která je založena na vnějších prvcích. Požadují určitý nezávazný prostor, který mi bude dán nebo ho dostanu, ale každopádně je vnější vzhledem k vnitřnímu uplatnění vlastní vůle. Jde o negativní pojetí svobody.
- Když už toho dosáhnu, „ponechá mi svobodu“, ale nevede mě k činu, nenabízí obsah (svoboda myšlení nevede k přemýšlení), nenabízí kritéria pro realizaci. Získání vnějšího prostoru vzhledem k osobě, který je nezávazný a ve kterém se můžeme projevit, by bylo doplněním této svobody.
- Dnes se používá téměř stále toto negativní pojetí svobody.

2)

- Na druhém místě se uvádí smysl pro svobodu s výhradně morálním významem. Tento smysl pro morální svobodu doplňuje předchozí pojetí a je spojován s tím, co se stane, když zazvoní budík. Je to okamžik volby: chci vstát, ale nemohu. Vznikne přání a neschopnost je uskutečnit.
- Existuje pocit zotročení, související s vlastními schopnostmi a uspokojením vlastních tužeb. Neexistuje žádný dozor, který by mě mohl potrestat. Avšak v souvislosti s hlubokým přáním, které je spojeno s životně důležitými záležitostmi, vzniká pocit frustrace, protože si připadám daleko od uspokojení svých tužeb.

- Morální svoboda souvisí s náladou, lidskými schopnostmi, opravdovými touhami, které mám uskutečnit. Nejde ani tak o to říci lidem, jaká jsou jejich práva, ale pomoci jim rozlišit je v jejich touhách a uskutečnit je.
- Morální svoboda roste do té míry, do jaké se realizují. Vychází z nitra osoby – sociální svoboda vychází z vnějšku. Lidské schopnosti tedy rostou s uplatňováním morální svobody, a podle toho se uskutečňují i mé nejopravdovější touhy.
- S ohledem na tento smysl svobody ji můžeme nazývat „svobodou sebeovládání“. Je snadné si uvědomit, že ne všichni se těšíme téže svobodě.
- Je zřejmé, že u těchto dvou interpretací pojmu svoboda nemá hlubší význam pojetí sociální svobody, ale morální svobody.
- Stejný rozdíl, který děláme mezi těmito dvěma významy svobody, můžeme dělat a rozeznávat u autority. Autorita v rodině je jiná než sociální autorita. První je zaměřena na vývoj dítěte, umožňuje mu se zlepšovat, pomáhá mu rozvíjet se ve svobodném prostředí, zatímco se sociální autoritou bychom mohli dosáhnout podmanění dítěte, ale ne jeho formaci, ani vývoj.
- Autorita a morální svoboda mohou sledovat rozvoj sebeovládání osoby, růst schopnosti ovládat své touhy, rozhodovat se pro dobro a získat schopnost rozeznat pravdu o dobru.
- Kdo je nemravný, není svobodný, protože mu chybí sebeovládání, poznání, uznání a přijetí pravdy o dobru ve světle morálního zákona: zákon slouží ctnosti a formování čestných lidí.

3)

- Na třetím místě můžeme hovořit o svobodě volby, která nás vede k vypořádání se s rozdílem mezi svobodou volby a svobodou být lhostejný. Nepustíme se do podrobností, uvedeme jen, že:
- Křesťanská zkušenost klade do základu svobody volbu Boha a nepodmíněnost vůle tváří v tvář konkrétnímu dobru. To předpokládá svobodu být lhostejný vůči všemu, co není Bůh.
- V rámci těchto úvah je svoboda být lhostejný důsledkem svobody volby, založené na vztahu s pravdou. Je lhostejné, které dobro si zvolíme, když už jsme učinili volbu Boha a volbu pravdy?
- Uvedené volby se samozřejmě netýkají banálních činů, jako například „jít nakupovat“. Existují rozhodující okamžiky, ve kterých se k něčemu zavazujeme a „rozhodujeme o sobě“, lépe řečeno dáváme nebo nedáváme k dispozici vlastní život ve prospěch dobra, pravdy a nakonec i Boha.

4)

- Osobní svoboda se označuje také jako radikální svoboda nebo u některých autorů jako základní svoboda nebo svoboda kvality. Toto pojetí svobody se považuje za nejpodstatnější prvek lidské bytosti; ani ne tak jako něco, co člověk má, ale jako něco, čím je a co se projevuje zejména v krajních situacích jako mučednictví, kdy svoboda a jednota v pravdě člověka povznášejí.
- Z křesťanského pohledu se tato perspektiva svobody zakládá na smlouvě (smlouvě Boha s člověkem). Její vznik se uskutečňuje za přítomnosti druhého člověka a během setkání s ním (jako první přátelství s Kristem), kterého mohu svobodně přijmout jen díky tomu, že je jiný než já. Odtud vychází název osobní svoboda.
- Sebeovládání mi přináší vnitřní existenci a zároveň předchází mému svědomí, které mě vede ke společenství s lidmi.
- Hlavním projevem této svobody, do níž ústí všechny mé svobody, není vybrat si věc, ale osobu, které věnuji svůj život. Volba partnera spočívá ve volbě osoby, ne předmětu, ale osoby pro společný život. Zamilovat se znamená spojit se s osobou, na kterou se zaměřuje veškerá moje činnost.
- Opravdová volba vede k životu ve „společenství osob“.
- V této souvislosti můžeme říci, že si nemůžeme zvolit samotu jako takovou, ale na základě určitého společenství (srov. EV, 19 §3).
- Existuje nesprávné pojetí svobody, které říká, že moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhých lidí. K takovému pojetí se dospěje, když se svoboda zúží spíše na sociální pojetí svobody než na pojetí svobody jakožto být lhostejný. Odtud vyplývá závěr, že nejlepší je, když druhý člověk je co možná nejdál. Přeneseno do prostředí rodiny tak dochází k přesvědčení, že rodina je prostředí nátlaku: než jsem se oženil/vdala, měl/a jsem volný čas, nyní ho nemám. Už se nemohu věnovat určitým věcem. Tedy rodina se ztotožňuje se zotročením.
- To samozřejmě nemá nic společného s pojetím osobní svobody. Podle této nesprávné myšlenky přijetí existence Boha ve mně vyvolá pocit omezení. Jako by to byl někdo, kdo mě stále kontroluje a nenechá mě nic udělat. Člověk, který takto vnímá Boha, ho dává „do závorek“, aby „o něm nepřemýšlel“, a cítí se lépe, protože mu to umožní eliminovat ho.
- Podobně je tomu s teorií, podle které člověk není nic jiného, než důsledek biologických, sociálních a psychologických podmínek nebo důsledek dědičnosti a vlivu prostředí. Toto pojetí dělá z člověka robota a nikoliv lidskou bytost. Upíráme tím člověku jeho svobodu.

- V dané chvíli se domníváme, že jsme nastolili problém svobody jako něco, co člověk má, čím člověk je, co si přeje, co ho utváří, co zakouší a hledá v temnotách, někdy ve zmatku a omylu.
 - Pokud je pravda, že člověk je konečné bytí a jeho svoboda je omezená, základní otázkou svobody nejsou podmínky, z nichž se můžeme ve větší či menší míře uvolnit, ale postoj, který člověk zaujímá vůči daným podmínkám.
- **Jsmo svobodní, nebo jsmo i nadále vedeni jako loutky?** Abychom byli svobodni, musíme se rozhodnout a být sami sobě pány:
- Sami se rozhodujeme o svém jednání, které předpokládá specifický zájem zapojení do činnosti.
 - Být svým pány je podmínkou pro možnost dát: jen ten, kdo sám sebe vlastní, svobodně miluje. Kdo není pány sebe sama, nemůže na sebe tento závazek vzít. Být svobodný znamená disponovat dostatečným ovládním sebe sama, vlastních instinktů a citových dispozic; mít odpovídající úroveň rovnováhy a lidské zralosti. Jen ten, kdo má vliv na vlastní bytí, může je svobodně svobodným aktem plně darovat druhým. Proto je nutná určitá plnost, určitá zralost.
- **Svoboda vzniklá z darování a pro darování.** Nemůžeme v plném slova smyslu hovořit o svobodě, aniž bychom se odvolávali na dar, který je zásadně svobodný a je základem každé konečné svobody. Tato dynamika daru je prvotním původem svobody a jejím cílem.
- Rozeznáváme svobodu jako darovanou, lépe řečeno jako vzniklou v prvotní nabídce, která nás bezpodmínečně předchází.
 - Odpověď na tento dar vyžaduje z naší strany další dar, i když je k tomu nutná naše zralost, abychom dokázali být schopni opravdového darování sebe.
- **Jaká je role svědomí?** Svoboda je v člověku spojena s počáteční zkušeností setkání, které „probudí“ svobodu díky povolání, jež předpokládá přítomnost další osoby.
- **Zvolit si dobro.** Když jednáme, stavíme se před dilema volby mezi dobrem a zlem. Když si zvolíme jedno nebo druhé, nejenže jednáme dobře nebo špatně, ale stáváme se dobrými nebo špatnými, měníme své morální bytí uplatňováním svobody. K tomu dochází při konkrétní činnosti
- Čím více dobra konáme, tím více se stáváme svobodnými. Neexistuje pravá svoboda, pokud není ve službě dobra a spravedlnosti (srov. CCC, 1733).

2. Co rozumíme pod pojmem svoboda?

„Poznáte pravdu a pravda vás učiní svobodnými“
(Jan 8, 32)

- **Proč hledáme svobodu?** Protože je to jediná cesta, jak dosáhnout plnosti jako osoba. Jen když ji využíváme, můžeme být šťastnější a můžeme dosáhnout cíle, který hledáme. Máme touhu po svobodě, protože naše základní touha je štěstí a protože chápeme, že neexistuje štěstí bez lásky, ani láska bez svobody. Nicméně jen opravdová láska je schopná nás naplnit. Opravdová láska existuje jedině mezi osobami, které svobodně disponují samy sebou, aby se darovaly druhému.
- **Svoboda znamená mít právo na cokoli?** Nikoli!
- **Kdo je svobodný?** Ten, kdo zvládá sebeurčení a je svým pánem.
- **Co může podmiňovat naši svobodu a naše volby?** „Vazba“ na mnoho věcí... Jsme otroky? Nebyli jsme stvořeni, abychom byli otroky jiných osob, ani majetku nebo ideálů. Často nedostatek svobody pramení z nedostatku lásky. Milovat, být milován a přijmout se jsou nutné podmínky pro lepší uplatňování svobody. Je-li naše srdce uvězněno ve svém sobectví a ve svých obavách, musí se změnit a naučit se milovat tím, že se nechá změnit Duchem Svatým. Kdo neumí milovat, bude se stále cítit znevýhodněný, všechno ho udolá. Kdo dokáže milovat, nepřipadá si nikde uzavřený.
- **Jak chápou svobodu dnešní mladí lidé?** Většinou převládá pojetí jako „svoboda od“. Vnímají svobodu jako pouhou schopnost „dělat nebo nedělat“, „zvolit si jednu nebo druhou věc“.
- **Základy opravdové svobody:** Jaký je hluboký význam lidské svobody? Spíše by se mělo jednat o chápání svobody jako schopnosti „darovat se“. „Svoboda pro“ je vedená „pravdou“ o osobě, jaká skutečně je, a vyžaduje reakci na to, kam směřují mé činy, zda jedním či druhým směrem, tj. „zda se dávám“ nebo zda hledám sobecký cíl, který neodpovídá mému dobru.

3. Dávám všanc svou svobodu

„Byli jste ovšem povoláni ke svobodě...“

(Gal 5,13)

- **Jsme povoláni ke svobodě.** Na toto povolání musíme odpovědět tím, že začneme ve všech svých osobních dimenzích (tělesné, citové...). Objevíme svou svobodu díky své schopnosti reagovat, protože první motivace našeho jednání k nám přichází formou povolání.
- Nehovoříme o svobodě způsobem čistě „negativním“ jako o nepřítomnosti podmínek, ale jako o svobodě, která je osobním rozměrem a je spojená s procesem našeho osobního zrání a seberealizace. Proto je nezbytná taková výchova v oblasti našich přání, ve které se sloučí naše citová a rozumová dynamika, aby naše jednání bylo dokonalé. „Svoboda není jednoduše právo, které se uděluje; je to návyk, který je třeba si osvojit“ (D. Ll. George). Tato „svoboda nad vámi zazáří, když řeknete v hloubi své duše: ‘Chceme být svobodní’. A abyste se takovými stali, budete připraveni obětovat a vytrpět cokoliv“ (Lamennais).
- **Přijetí obtíží** je příležitostí pro růst svobody. Jsme povoláni k tomu, abychom překonávali překážky svobodně. Proto se musíme naučit chápat svůj život jako dar, přijímat ho jako dar, který nám umožňuje tvůrčí komunikaci s ostatními, používáme-li jazyk lásky.
- **Být svobodný** znamená zvolit si a přijmout to, co jsme si nevybrali. Je zapotřebí se cvičit v přijímání toho, co nám připadá být proti naší svobodě. Jak můžeme reagovat tváří v tvář něčemu negativnímu?:
 - **Vzbouřím se:** nepřijímám sebe sama a odmítám skutečnost. Nevyřeším tím nic. Přidám zlo k jinému zlu.
 - **Smířím se s osudem:** uvědomím si, že nejsem schopen změnit situaci nebo sebe sama. To nestačí, je to ctnost filozofická, nikoli křesťanská, chybí naděje.
 - **Přijmu to:** vytuším, že z toho může vzejít něco pozitivního. Tento postoj obsahuje víru, naději a lásku.

- **Co dáváme všanc s naší svobodou?** Svě opravdové bytí, svou osobnost. Být osobou znamená jednat svobodně. Moje svoboda ovlivňuje můj život, a podmínky, v nichž žiji, ovlivňují mou svobodu.
- Tím, že existuje sebeurčení, svoboda nás v průběhu života mění. Jinými slovy, měníme se skrze svobodu. Svoboda je spojená s příběhem člověka, který může zničit nebo ukončit svůj život. V tom spočívá jeho velikost a jeho výzva. Život se nabízí každému člověku jako něco, co se má vybudovat, protože neskončil a ani není nikde napsáno, jaký bude. Je na svobodě každého, aby ho napsal. Jak říká sv. Jiří: „Každý z nás je výsledkem svobodné volby ... a jsme určitým způsobem rodiči sebe sama, protože se utváříme tak, jak sami chceme.“
- „Můžeme využívat vlastní zrak nebo sluch tak, že sledujeme nedůstojné představení nebo posloucháme pomluvy: kvůli tomu ani neoslepeme ani neohluchneme. Ale nesprávné využívání naší svobody vede k potlačení samotné svobody do té míry, že se člověk nakonec stane loutkou, kterou pohybují vnější vlivy: propaganda, reklamy, názorové proudy...“ (Thibon).
- **Jak může svoboda propojit co nejlepší volbu pro sebe a pro ostatní?** Naše volby utvářejí naši osobní totožnost. Jsme něčím, ale chceme být víc a chceme být jiní. A to je cesta, kterou jdeme díky svobodě. Náš život se stane vyprávěním, které se odvíjí z rozhodnutí. Vybrat si znamená něco vsadit, vstoupit do rizika. Svoboda nás „vydává všanc“, je to „kreativita, na níž se podílíme“. Ve svobodě se otevřenost vůči nekonečnu spojuje s konkrétními prvky historie a osoby: svoboda vzniká z prvotní lásky a je určena ke sdílení (srov. VS, 86).

4. Opravdová volba

**„Já jsem dveře. Kdokoli vejde skrze mne, bude spasen“
(Jan 10,9)**

- Důležité je si uvědomovat, že svoboda křesťana je provázána neustálým zápasem o zaměření vlastní vůle na dobro. To musí být vždy naše volba.

- **Svoboda je Boží obraz** Boží dar. Zásadní je osvojit si (přivlastnit, nechat proniknout do srdce – ne osvojit rozumem) fakt, že svoboda dosáhne dokonalosti, když je vedena a ovládána Bohem. Bůh vložil do srdce člověka touhu po štěstí, protože využíváním práva na svou svobodu vedeme své kroky k němu.
- **Proč jsme byli stvořeni? Kvůli čemu?** Z lásky a pro lásku, vycházejíce ze svobody. Svoboda není vyvolaná pouze darem lásky, nýbrž je láskou vedena k plnosti společenství.
- **Kompas našeho života.** Uvádíme několik prvků, které nám mohou pomoci:
 - Asertivita (sebeprosazování). Je to schopnost otevřené a jasné komunikace; schopnost, která může být vrozená a může vždy být získaná formací. Jde o schopnost obhájit své myšlenky a svá práva tím, že člověk ve vhodnou chvíli přímo a jasně vyjádří to, čemu věří, co si myslí a co cítí.
 - Smysl pro humor. Na jednu stranu je to prvek, který velmi pomáhá v tomto zápase. Na druhou stranu je to znak konzistence mezi pocity a opravdovým přijetím pravdy, který poukazuje na mravného člověka. Pro tvrdohlavého člověka je obtížnější zachovat si smysl pro humor kvůli napětí, které vzniká z touhy zaměřit svobodu na dobro, které není v srdci přijaté jako základní možnost. U mravného člověka se může smysl pro humor projevat cynismem, který si oběť nemusí uvědomovat a který se může dramaticky projevit v kterýkoliv okamžik.
 - Iluze a schopnost potvrzení pravdy, dobra a krásy... (souvisí s asertivitou), iluze, která musí být živena ušlechtilými ideály.
 - Lidské a nadpřirozené prostředky. Je velmi důležité a užitečné, jsou-li k dispozici dobře formovaní a důvěryhodní lidé: rodiče, autoři, kněží, učitelé sexuální výchovy atd., ale také materiály (četba, filmy atd.)
 - Naděje v zápase, která se má předávat příkladem osob, jež prožily a prožívají tento zápas, který někdy obnáší pád, ale vždy s úmyslem znovu vstát s vědomím faktu, že odpuštění a přijetí Otce nás očekává. Naděje, která se projevuje a ukazuje jako základ a která se komunikuje a předává z generace na generaci v rámci komunity, jíž je církev
- **Proč Bůh chce, abych byl svobodný?** Tím, že nás Bůh stvořil svobodné, chce, abychom přijali zodpovědnost za své jednání do té míry, do jaké je dobrovolné. Pokrok ve ctnosti, poznání dobra a askeze zvyšují ovládání vlastních činů vůlí (srov. KKC 1734).